

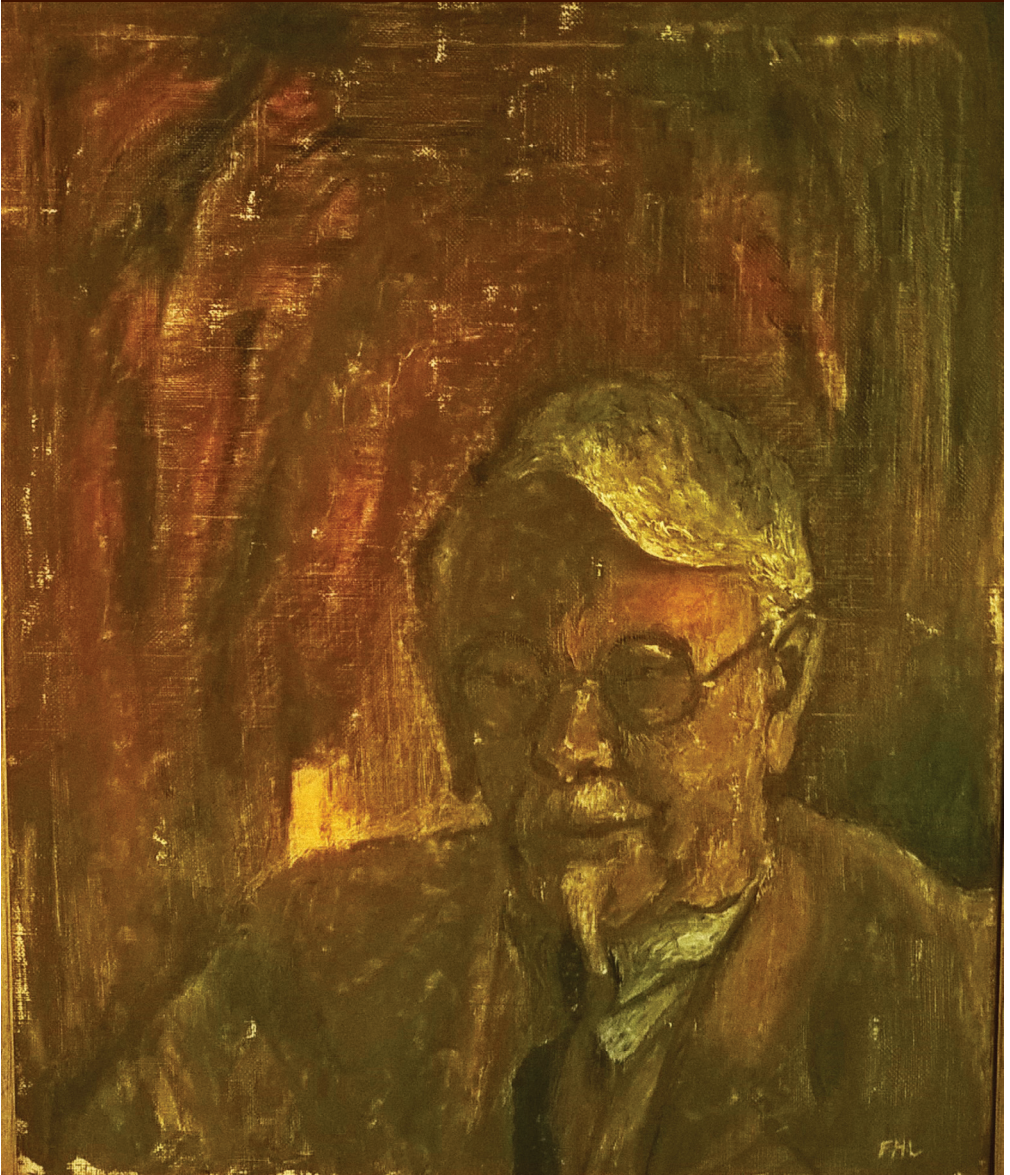
JOHANNES JØRGENSEN SELSKABET

NYHEDSBREV

Juni 2016

14. Årg.

Nr. 2

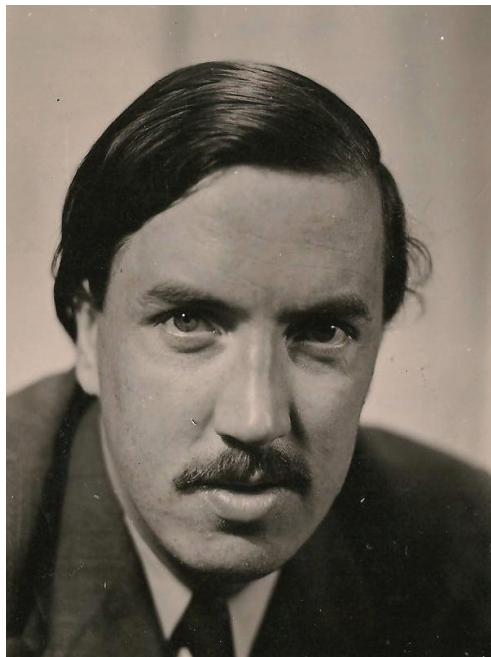
NYHEDSBREV

Medlemsblad for
Johannes Jørgensen Selskabet

Ansvh. red. **Stig Holsting**
Lykkesholms Allé 9 A, 1.tv
1902 Frederiksberg C
Tlf. 8758 0303
Mob. 2129 0408
e-mail: stig.holsting@gmail.com
Kassererens e-mail:
johs.jorgensenselskabet@gmail.com
www.johannesjoergensenselskabet.dk
Bankkonto nr.: 1551 0010132908

Johannes Jørgensen Selskabet
er et litterært forum til studium af
digterens liv og forfatterskab.
Selskabet arbejder nært sammen
med Johannes Jørgensens Hus i
Svendborg og andre litterære
selskaber.
Medlemskab koster 175 kr. om året.

Selskabets bestyrelse:
Stig Holsting, formand
Oluf Schönbeck, næstformand
Fælledvej 14 E, 5.tv.
2200 København N.
E-mail: oluf@hum.ku.dk
Tlf. 60863727.
Ove Klausen, sekretær. Ottosminde
2, 8960 Randers. Tlf. 86404032.
E-mail: oklausen@fiberflex.dk
Henning Fink-Jensen, kasserer.
Krogmosevej 28, 2880 Bagsværd.
Tlf. 23495938
Andreas Holsting. Ved Klosteret 6,
2100 København Ø. Tlf. 31219609.
E-mail: andreas.holsting@hotmail.com

FOLKE HELLSTRÖM-LIND

Johannes Jørgensen er ofte blevet afbildet, hans karakteristiske fysiognomi indbød til det hvad enten det var ud fra seriøse kunstneriske motiver eller satiriske udslag. Dette emne er tidligere blevet behandlet her i bladet (Nyhedsbrev 2007 nr. 2, s. 5)

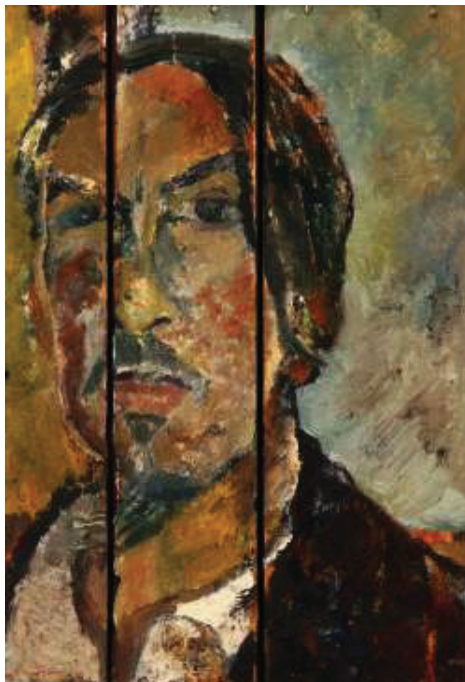
Den, som har besøgt Johannes Jørgensens Hus i Svendborg har sandsynligvis set det portræt af digteren, som pryder forsiden af dette nummer af NYHEDSBREVET, og som hænger i stuen på første sal på væggen ind mod soveværelset. Det er udført af den svenske maler, Folke Hellström-Lind – som var hans fulde navn – under anden verdenskrig i 1943, hvor Jørgensen opholdt sig en del i Sverige.

(Forts. s. 3)

Johannes Jørgensen og Folke Hellströms bekendtskab var sandsynligvis kommet i stand via Hellströms nære ven, den danske historiker, Harald Langberg, som havde besøgt Jørgensen i Assisi i begyndelsen af 1939.¹ I Hellströms tidligste brev til Jørgensen dat. 13/9/39 sender Langberg en hilsen med tak for sidst.

Måske har Hellström inspireret af Langbergs besøg i Assisi lagt vejen over Assisi for at besøge Jørgensen, da han er på vejen hjem, for i sit første brev kredser han om emnet og lader forstå, at den hellige Frans' grav havde gjort indtryk på ham. Han slutter endda sit brev med et lille digt, der giver udtryk for hans følelser, og siden gav han også i sin billedkunst udtryk for denne fascination.

Folke Hellström-Lind var født i Stockholm i 1913 og uddannet ved kunstakademiet i København hvor han i årene 1933-34 studerede under Axel Jørgensen. Han rejste videre ud i Europa og opholdt sig i en tid i Paris for i 1939 at tage til Italien, så det er sikkert ved denne lejlighed, han har truffet Johannes Jørgensen. Han var altså en ganske ung mand på 26 år, da han lærte den danske digter at kende. Hans dybe respekt for Jørgensen lyser ud af hans breve, hvor

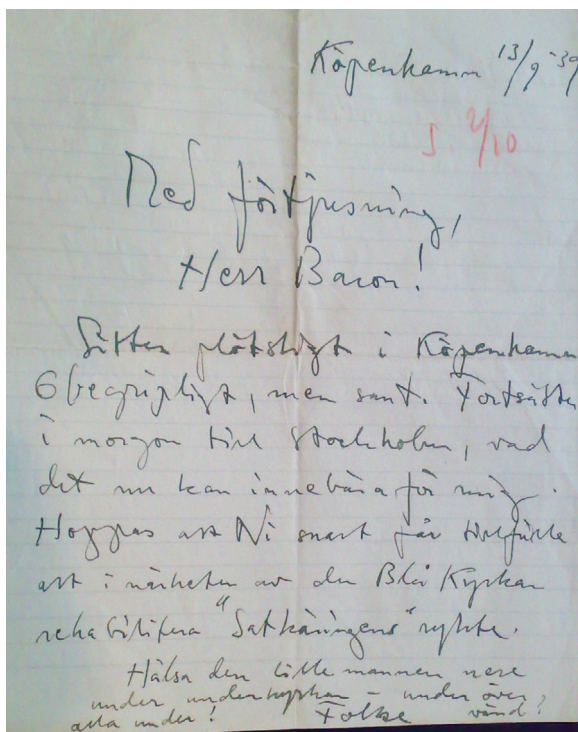

Folke Hellström-Lind: Selvportræt.

både religiøse, filosofiske, kunsthistoriske og eksistentielle emner og problemer vendes, ikke sjældent med en udpræget underfundig sans for humor.

I det svenske sidestykke til det danske Weilbachs Kunstnerleksikon, *Svenskt konstnärlexikon* (1957) beskrives Hellström og hans produktion således: "H. framträdde som en koloristisk romantiker, i sin konstnärliga målsättning besläktad med mystiker som Osvald Larsson [...] Med en ytterlig

¹ Harald Langberg skildrer i sine posthumt udgivne dagbøger både sit møde med Hellström i Rom i slutningen af 1938 og sit efterfølgende besøg hos Johannes Jørgensen i Assisi. (Harald Langberg: "Rejsen til Rom" udg. af Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring, Kbh. 2006) I Jørgensens bogsamling i Svendborg står to bøger af Harald Langberg sendt til digteren med dedikation med ordene: "Med lyse Dage i Assisi i Tankerne sender Longomontanus de bedste Hilsener til Giovanni og Ellena Jørgensen!"

Hellströms første brev til Jørgensen, dateret København 13.9.1939, der ved sin lette jargon indikerer, at de allerede havde et vist fortroligt forhold til hinanden.²

känslighet avlyssnar han sina motiv med en receptivitet och en nästan hudlös irritation, som man sällan finner hos ett så pass manligt betonat måleri. Ungdomligt allvar och förfining är denna konstnärs sårmarke. Friskhet och originalitet, trots de nog så morbida infallen.”

Således står der videre i *Svenskt*

Konstnärllexikon: ”H:s färghålning med dunkla botten-toner och pastosa isättningar af lysande accenter i rött, gult, orange och blått ger hans målningar med stilleben, blommor, figurscener och porträtt en visionär, dramatisk karaktär: ett måleri med transcendentala övertoner och med dragning mod det magiska, bisarra och morbida.” Porträttet af Jørgensen synes således helt at tangere disse karakteristika.

Tonen i hans breve til Jørgensen afslører en stedse mere fortrolig karakter, hvor han fra begyndelsen tiltaler den danske digter som Professoren og ender med Frate Giovanni og man forstår, at de ret hurtigt er blevet dus. Dette sker ifølge brevvekslingen i slutningen af 1940.

I et brev dat. Stockholm 1. juli 1943 skriver han: ”Fra. Giovanni, tror Du, att Du skulle kunna offra några timmar en eftermiddag, for att jag finge försöka göra ett porträtt av Dig”. Hellström nævner muligheden for, at han kan komme til Vadstena og udføre arbejdet. I brevet har han ridset

² At Hellström titulerer Johannes Jørgensen som ”Baron”, refererer til hans lange samvær i Italien med Harald Langberg, hvor de i muntert lag kunne bruge denne tiltaleform inspireret af et citat af den svenske digter Erik Axel Karlfeldt, ved hvis død i 1931 Jørgensen skrev et mindedigt (Udv. Digte s. 204). Hellström og Jørgensen har sikkert drøftet denne digter med hinanden.

en skitse, som et forslag til motivet, der viser, hvordan den hellige Frans og den hellige Birgitta hvisker deres hemmeligheder i øret på forfatteren. Måske har Jørgensen ikke været helt tilfreds med forslaget; i hvert fald blev udfaldet noget anderledes. Han skriver, at det kun er, medens han arbejder med Jørgensens portræt, at modellen behøver at sidde for ham. Resten kan han udføre hjemme. Men arbejdet med billedet kom alligevel til at tage mere end et par timer, for det blev først færdigt op mod nytår 1944, hvor han sendte det til Dalum Kloster ved Odense, hvor Jørgensen på det tidspunkt opholdt sig. Betragter man portrættet, som det nu hænger i Svendborg, genfinder man snart de ekspressive træk, som ifølge *Svenskt Konstnärlexikon* er så karakteristisk for Hellströms kunst, og som måske ved første øjekast kan virke lidt skræmmende, men hurtigt gribes man ved den hudløse ærlighed og nervøse kraft, som farveforingen lægger for dagen. Samtidig fremgår det af Hellströms breve, at han også arbejder på et portræt af fru *Helena*, men beklager, at han ikke har kunnet få det færdigt til Johannes' fødselsdag, da han er blevet indkaldt som soldat. Hvor Helenes portræt befinder

Hellströms skitse til et portræt af Johannes Jørgensen kan umiddelbart virke som en humoristisk kommentar til forfatterens hagiografiske virksomhed. Ser man godt efter på det endelige billede, anes der ligesom konturerne af et par ansigter bag forfatteren. (Se billedet på forsiden)

sig i dag, vides ikke. I værkfortegnelsen i *Svenskt Konstnärlexikon* nævnes et portræt med titlen *Helena*, som kan være det, men hvorfor det aldrig kom til Svendborg, ved vi ikke. Korrespondancen mellem Johannes Jørgensen og Folke Hellström-Lind varede til 1948, hvor Hellströms sidste brev er dateret 22. februar.

Han slutter sit brev med et Karlfeldt-citat: "Det är en längtan på egen hand en längtan för längtans skull" säger Karlfeldt. Skriv snart! – det är ett nödrop!". Da var Johannes Jørgensen vendt tilbage til Assisi, og måske nåede Hellström at besøge Jørgensen her. Men efter dette brev er der tavshed. Måske var længslen ikke båret af et virkeligt venskabs behov. Hellström-Lind døde i 1957 året efter Jørgensen.

Sh

Johannes Jørgensen - årets klassiker 2016 - hvorfor? - og hvad så?

"Klassikerdagen" opstod som en reaktion mod en tendens til – bevidst eller ubevidst – at putte den klassiske litteratur "på museum", som gamle skriblerier, man ikke behøvede at beskæftige sig med ud over på studieniveau. Første gang dette initiativ blev sat i værk, var i år 2000 og havde digteren Emil Aarestrup som emne. Ved samme lejlighed opstod sammenslutningen – eller paraplyorganisationen – "Samrådet for de litterære Selskaber", der gjorde det muligt for de mange litterære selskaber samlet at blive hørt i den kulturelle debat. Bestyrelsen for Klassikerdagen består af folk fra Dansk Biblioteksforening, Det Kgl. Bibliotek, Samrådet for de litterære Selskaber og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, alle folk (og institutioner) med opgaven at bevare og fremme litteraturen i folks bevidsthed.

Udvælgelsen af "Årets klassiker" sker ud fra aktualitetsprincippet, typisk for at markere en betydelig digters eller forfatters runde dag. Således er valget i 2016 faldet på de to digtere Jeppe Aakjær og Johannes Jørgensen, der begge i år fylder 150 år.

Jeppe Aakjær overlader vi til andre at fejre og vil til gængæld argumentere lidt mere højlydt end ellers for, hvorfor Johannes Jørgensen er værd at beskæftige sig med.

Der er en vis tendens til i visse kredse at adskille Johannes Jørgensens litterære

betydning i to dele; hans ungdoms placering i det åndelige opgør i 1890'erne og tiden efter hans konversion, især efter år 1900, hvor hans litteratur fik et mere katolsk men også internationalt præg. Det huede ikke de toneangivende, hvorfor Jørgensen blev kategoriseret som uden interesse for dansk litteratur. Det gjorde jo heller ikke sagen bedre, at han tog varigt ophold uden for Danmark, så hans stemme i den kulturelle debat blev næsten uhørlig.

Alligevel var der adskillige fremtrædende folk inden for dansk kulturliv, som holdt hans fakkell levende her hjemme. I 2007

udgav selskabet Henrik Denmans grundige bibliografi over dansksproget litteratur om Johannes Jørgensen, og halvdelen af fortegnelsen dækker årene efter hans død.

Johannes Jørgensens sprog, vidsyn og europæiske dannelse dannede skole på et tidspunkt, hvor den snævre nationalisme efter første verdenskrig bredte sig også i dansk åndsliv. Det var vanskeligt at ignorere hans internationale ry, der ikke blot havde skaffet ham æresborgerskab i Assisi men også havde formået at få det meste af hans litteratur oversat til hovedsprogene – flere endda også til mere eksotiske sprog som kinesisk og grønlandsk.

Opfattelsen af ham som forfatter har for længst ændret sig fra "katolsk forfatter"

til en skildrer af almen menneskelige eksistentielle forhold med rod i europæisk kultur. Dette blev især muligt efter, at hans arkiver blev tilgængelige i 2006 i 50-året for hans død. Det åbnede mulighed for forskningen for at trænge ind bag hans tankegang og få en større forståelse for hans

budskab og for, hvem mennesket Johannes Jørgensen egentlig var.

Hans fødeby, Svendborg fulgte i 1936 Assisis eksempel og hædrede ham med æresborgerskab og købte i 1952 hans barndomshjem for at stille det til hans rådighed som æresbolig. Ved udenlandske universiteter opnåede han æresdoktorgraden og blev flittigt dekoreret, såmænd også herhjemme. Svendborg, som næsten mandstærkt med borgmesteren i spidsen havde modtaget ham på banegården, da han i 1953 vendte hjem fra Italien, indrettede siden mindestuer i hans barndomshjem, som endnu i dag er den synlige ramme om hans minde og livsværk.

Denne klumme bærer i sin overskrift

I 2006 blev Johannes Jørgensens arkiver overført fra Svendborg til Det Kgl. Bibliotek. Billedet viser den ceremonielle overdragelse i Johannes Jørgensens Hus med DKBs direktør Erland Kolding Nielsen omgivet af fv. museumsleder Esben Hedegaard fra Svendborg Kulturhistoriske Museum, t.h. form. for kulturudvalget Inga-Britt Olsen, tidl. stadsbibliotekar i Svendborg Chr. Grønborg og i midten Stig Holsting form. for Johannes Jørgensen Selskabet.

Mindesten foran Svendborg Bibliotek for Svendborgs æresborger, digteren Johannes Jørgensen. Stenen blev afsløret på digterens 50 års dødsdag d. 29. maj 2006 på initiativ af Johannes Jørgensen Selskabet og Svendborg Bibliotek.

spørgsmålet "og hvad så?" og indikerer hermed, om der er noget i Johannes Jørgensens forfatterskab, som begrunder en fortsat fordybelse. I Johannes Jørgensen Selskabet mener vi selvsagt ja – i høj grad. Men det er så også vores opgave at føre en saglig begrundelse for udsagnet.

Johannes Jørgensen Selskabet blev stiftet i 2002 blot 4 år før digterens omfattende arkiver blev tilgængelige for forskningen. Det gav os tid til at forberede, hvor det var opportunt at sætte ind, for arkiverne var nok bragt i en forberedende orden, hvor f. eks.

den store brevsamling var katalogiseret, og de o. 1000 dagbøger lagt i arkivkasser med nummerering, men en seriøs forberedende forskning i hans forfatterskab skulle kaste lys over, hvad der begrundede en videre fordybelse. I de 10 år, der siden er gået, har flere forskere arbejdet støt med at trænge ind i digterens univers ved studier i dagbøger og breve. Meget af det, som dette materiale afdækkede, har vi kunnet videregive gennem selskabets NYHEDSBREV og de indtil nu 5 bogudgivelser.

I decembernummeret af Nyhedsbrevet kunne man læse om Elise luuls og Henrik Wivels store projekt med at udarbejde en kommenteret gennemgang af *Mit Livs Legende*. Dette projekt, som udføres i regi af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, indikerer selvsagt, at Johannes Jørgensen har fået en varig plads i dansk klassisk litteratur. Det vil utvivlsomt kaste nyt lys over dunkle sider af Johannes Jørgensens skelsættende erindringsværk og øge forståelsen for digterens ofte komplicerede liv.

Som det forhåbentlig er fremgået af disse spredte træk af digterens betydning som kunstner og kulturskribent, så har der været god grund til at etablere et selskab, der både skulle fremme læsningen af hans forfatterskab og uddybe forskningen i det omfattende arkivmateriale. Derfor er der også god mening i at hædre ham som årets klassiker 2016 i anledning af hans 150-års fødselsdag.

DEN ANDEN BELGISKE BOG

Med et aktivt forfatterliv på ca. 60 år og med 80 udgivelser bag sig, er det vanskeligt i Johannes Jørgensens tilfælde at undgå et bogjubilæum om året. I så henseende slår han bl.a. I. P. Jacobsen med adskillige længder.

Sidste år kunne vi markere 100-året for udgivelsen af bogen om tyskernes overfald på Belgien i begyndelsen af 1. Verdenskrig, *Klokke Roland*, hans vel nok mest kontroversielle udgivelse med den store internationale politiske effekt. I år er det så 100 år siden, at han udsendte sin anden "belgiske" bog, *I det yderste Belgien*. Men hvor *Klokke*

Roland var et moralsk indigneret produkt med et klart moralskpolitisk sigte skrevet under hans ophold i Siena langt fra de begivenheder, han skildrer, er *Fra det yderste Belgien* resultatet af en rejse, han foretog under krigen, og altså skrevet ud fra de oplevelser, han høstede ved selvsyn. Den har imidlertid et klart sigte skrevet ud fra en dybtfølt sympati for fransk-belgisk kultur som en kontrast til preussisk "Der grosse Brummer". Som sådan er denne bog en typisk Johannes Jørgensen-bog med forskellige kortere beretninger over personlige iagttagelser og beskrivelser over

Ligesom det var det lille Pios forlag, som havde turdet løbe risikoen ved at udgive *Klokke Roland* i 1915, påtog det sig også opgaven med Jørgensens næste belgiske bog. Som det kan ses af dette eksemplar, udkom bogen allerede samme år i stort oplag – det tredje. Man havde lært af den givtige erfaring fra *Klokke Roland*.

Johannes Jørgensen (med hat i 2. række th.) sammen med bl.a. ægteparret Carton de Wiart – han med hat bagerst og hun med sort slør i midten. Billedet er taget på hans rundtur i den endnu frie del af Belgien.

emner, han fandt undervejs.

Udgangspunktet for hans rejse var Paris, og man bliver introduceret til den franske kulturkamp under Clémenceau og den kulturelle påvirkning, som han netop i disse år fik tæt ind på livet, ikke mindst som følge af venskabet med Andrée Carof. Han omtaler og citerer flittigt en række franske kulturpersonligheder, af hvilke nogle faldt på slagmarken. Det forhold kan næppe tolkes som andet end en markering

af den franske kulturelle åndelige overlegenhed overfor det preussiske "blod og stål". I en artikel i Berlingske Aftenavis i 1920 betegnede han denne krig som en religionskrig – en kamp mellem det hedenske Preussen og det katolske Frankrig, "Frankrig – la grande nation – gaar forrest" skriver han på et tidspunkt, hvor han alvorligt overvejede at bosætte sig i Paris. Siena (og Italien) havde skuffet ham, for her havde han lidt nogle smertefulde eksistentielle

nederlag på trods af bogen om den hellige Katerina.

Et helt kapitel / *det yderste Belgien* vies omtalen af en fransk forfatter, Ernest Psichari, i hvis selvbiografiske roman om den unge officer, Maxences åndelige kampe kunne være skrevet ud fra Jørgensens ungdomsdagbøger fra 1894, hvor han selv kæmpede med sin tro – ja, i hele passager af hans omtale er det, som om Jørgensen glemmer, at teksten ikke handler om ham selv.

At han anså sin rejse ind i det krigshærgede land for ikke ufarlig, viser den omstændighed, at han d. 13. marts 1915, kort før sin afrejse fra Paris, oprettede sit testamente, hvor han gjorde Peter Schindler til enearving til alle sine litterære arbejder. Den 8. april ankom han til Le Havre for siden at krydse grænsen til Belgien.

Det var venskabet med den belgiske minister Carton de Wiart og dennes hustru, der skaffede ham de nødvendige papirer, for at han kunne komme ind i det krigshærgede land, og sammen med især madame de Wiart besøgte han forskellige humanitære og religiøse centre i de endnu frie områder af landet. Sammen med sin gode bekendte, Mlle. Marie Belpaire fortsatte han ind i det hårdt ramte Flandern, hvor han ved selvsyn så sporene af tyskerens systematiske ødelæggelser ikke mindst

af de religiøse symboler. Bogen er derfor et modstykke til *Klokke Roland*, for nu oplevede han det trængte belgiske folks mod og moral ved selvsyn – naturligvis som en skarp kontrast til de preussiske soldaters grusomme fremfærd. Hans indgående skildring af krigens gru i skyttegravene hviler naturligvis ikke på egne oplevelser (s. 143-44), men i en af sine dagbøger noterer han i blodige detaljer, hvordan Andrèes svoger, den unge officer Jean, en aften underholder familien med sine angiveligt egne oplevelser fra de franske slagmarker.

Bogen indledes med et kvad af den italienske digter Giosuè Carducci, "Sangen om Legnano", der skal illustrere, hvordan tyskerens magtbegær til enhver tid har været det øvrigt civiliserede Europas forbandelse. Den uforsonlige tone, som Jørgensen lagde for dagen i *Klokke Roland* fortsættes altså i denne bog, som – og det skal tages med i vurderingen – er skrevet, medens krigen endnu rasede, og Jørgensen nu selv kunne se frugterne af tyskerens hærgen.

sh

NOVEMBERSJÆL – en ny bog

Johannes Jørgensen Selskabet markerer digterens 150 års fødselsdag med udsendelsen af en antologi med bidrag fra 10 forfattere. Bogen, som er den 6. i selskabets bogprogram, vil blive præsenteret ved sommermødet i Møstings Hus d. 21. august. Emnet for bogen er digterens ungdom, hans liv og forfatterskab i årene fra den første udgivelse

digtsamlingen *VERS* i 1887 til romanen *VOR FRUE AF DANMARK* i 1900. Især årene op gennem 90-erne – hvor han var en central figur i det, som med Helge Rodes udtryk kaldtes det "sjælelige gennembrud" – var en tid, som modnede ham som kunstner og menneske. Hans noget spekulative overgang til katolicismen i 1896 var den faktor, som fik størst indvirkning på hans kunstneriske og eksistentielle fremtid. Det er disse aspekter, som forfatterne bl.a. ud fra hans righoldige dagbogsnotater vil belyse for derved at forsøge at få kastet nyt lys over hans forfatterskab, som rummer så mange dunkle sider, netop fordi han selv var en ret sammensat natur.

Bogens titel, *Novembersjæl*, er et

udtryk, Johannes Jørgensen selv bruger for at karakterisere sin tendens til vemod og tungsind. Det er altså ikke kun for at markere, at han er født i november men for at understrege denne efterårets sidste måneds tendens til at påvirke hans hang til stemningstungsind, som i rigt mål afspejler sig i dagbøgerne og ikke mindst i hans ungdomsdigte.

Tiden op mod hans konversion var præget af modstridende følelser, hvor han var ved at løsrive sig fra de påvirkninger, som udgik fra Brandes og hans kreds. Behovet og den indre drift mod et åndeligt og metafysisk livsindhold gjorde ham til offer for modstridende kræfter, hvor ungdommens drifter, som havde fået grundigt fat i hans liv, stred mod en voksende skyldsbevidsthed.

NOVEMBERSJÆL vil kunne forudbestilles hos selskabet men først leveres efter d. 21. august. Bogen bliver på ca. 250 s., men det er endnu for tidligt at sige, hvad den nøjagtige pris bliver. I Nyhedsbrevets septembernummer vil vi bringe en fyldigere omtale af bogen.

sh